

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Прагматичні аспекти
мовного функціонування
та проблеми перекладу**

Випуск 2

Ужгород
Видавництво "Закарпаття"
1997

ЗМІСТ

Передмова	3
Бабидорич В.М. Футуральні речення комісивного типу	4
Бойтор В.Ю. Мовний портрет персонажа у творі художньої літератури	8
Есенова Е.Й. Особливості передачі англійських голосних фонем середнього ряду графікою української мови (на матеріалі апелативів)	17
Завальська Г.П. Pragmaphonetic approach to varieties of English pronunciation	22
Кішко О.В. Dashiell Hammett & poetics of American detective story	28
Гуменюк Г.В.	28
Мочар О.Ф. The local and temporal axis in the emotive prose texts (English vs. Ukrainian/Russian)	33
Олос А. (Румунія) Dramatic discourse components in fiction (based on "Antic Hay" by A. Huxley)	40
Почепецька Т.М. До проблеми вживання типових конструкцій розмовного синтаксису у різних функціональних стилях	46
Шпонтак В.В. Sociolinguistic aspect of English surnames, their classification	52

* * *

Гудманян А.Г. Фонетична транскрипція та навчання вимові англомовних географічних назв	57
Кішко О.В. Вправи при функціонально-направленому навчанні граматики	63
Мочар О.Ф. Teaching listening and comprehension in a pragmatic context	66

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ АНГЛІЙСЬКИХ ГОЛОСНИХ ФОНЕМ СЕРЕДНЬОГО РЯДУ ГРАФІКОЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(на матеріалі апелативів)

Еріка ЕСЕНОВА

Звуковий склад однієї мови ніколи не співпадає зі звуковим складом іншої мови. Навіть споріднені мови розрізняються рядом специфічних особливостей артикуляційної бази, що складається на протязі століть. Тому запозичення завжди будуть підлягати певним фонетичним модифікаціям. При цьому будуть відбуватися повні фонетичні субституції, при яких чужі звуки будуть замінюватися звуками рідної мови.

Суть фонетичної асиміляції полягає в тому, що запозичення змінюють свій фонетичний вигляд у відповідності з нормами вимови мови-реципієнта. Власне фонологічна адаптація базується на відповідностях між фонологічними системами мов, що з них одна дає матеріал, а інша його засвоює і видозмінює, пристосовує до своєї системи, тобто адаптує.

При відтворенні іншомовних звуків відбувається також їх часткове пристосування, часто-густо мають місце "фонетичні компроміси" (Сепир, 1934, с155). На думку Г.Пауля (1960, с.463), такі "фонетичні компроміси" необхідні, тому що тотожність вимови запозичення і його прототипа є можливою тільки теоретично. Носіям, скажімо, української мови важко відтворювати вимову іноземної мови, тому запозичення-англіцизми вимовляються лише наближено до оригіналу. Але слід підкреслити, що у молодого покоління України є тенденція вимовляти англіцизми (як і англійські власні назви) у відповідності з їх іншомовною нормою.

З фонетичною адаптацією слова нерозривно пов'язана його графічна та орфографічна адаптація. Суттю графічної передачі запозичень сучасні дослідники вважають не введення додаткових знаків у алфавіт своєї мови, а оптимальне використання вже наявних в ній знаків та сполучень, нетипових і навіть неможливих при записі слів своєї мови

(Тимофеева, 1992, с.4).

Передача англійських голосних фонем середнього ряду графічними засобами української мови є досить складною проблемою, оскільки в українській фонологічній системі немає звуків, які були б близькими фонологічно до англійських голосних [ɔ:] та [ɒ]. Перший із цих звуків є довгим нелабіалізованим голосним середнього ряду середнього підняття вузької різновидності. Графічно в англійській мові фонема [ɔ:] виражається однією з голосних літер у комбінації з приголосною R. Наведемо декілька прикладів:

er — ep	verdict	[ˈvɔ:dɪkt]	— вердикт,	
or — op	attorney	[ətɔ:ni]	— аторней,	
ir <	ep	[sɔ:]	— сер,	
	ip	[flɔ:t]	— флірт,	
ur <	ep	wind-surfing	[ˈwɪnd ,sɔ:fiŋ] — віндсерфінг,	
	yp	spurt	[spɔ:t]	— спурт,
	op	turf	[tɔ:f]	— торф,
ap	furlong	[fɔ:lɒŋ]	— фарлонг.	

Як видно з наведених прикладів, при передачі даних англіцизмів на українську мову часто використовувався принцип транслітерації, який відтворює графіку фонем [ɔ:], але в той же час спотворюється вимова англійського слова, що є прототипом запозичення. Певну роль тут відіграє традиція. Крім того, часто транслітерація призводить до змішування з іншими фонемами, а це, в свою чергу, викликає омонімічність в українській мові певних сполучень літер, що передають різні англійські фонемі. Саме тому транслітерацію графічного вираження фонемі [ɔ:] не можна вважати виправданою.

Набагато коректнішим вважаємо використання сполучення ER для української передачі даної фонемі. Український голосний [e] є нелабіалізованим голосним середнього підняття. Хоча англійська фонема [ɔ:] характеризується артикуляцією, яка зовсім відмінна від артикуляції даної української фонемі, вона є також голосним середнього підняття. Тому сполучення ER для передачі англійського [ɔ:] з урахуванням оригінальної графіки є найбільш виправданим:

merchant ship	[ˈmɜ:tʃənt ʃip]	— мерчент,
auto-revers	[ˌɔ:təu riˈvɜ:s]	— автореверс,
sterling	[ˈstɜ:liŋ]	— стерлінг,
virginal	[ˈvɜ:dʒɪnl]	— верджинел.

Розглянемо варіанти української передачі фонемі [ð]. В українській мові, так само як і в англійській, голосний звук в ненаголошеному складі вимовляється з меншою силою, тобто змінює свою якість і вимовляється менш виразно. Такий звук називається редукованим. Хоча редукція характерна як для англійської, так і для української мови, в обох мовах система редукції має свої особливості. На відміну від української мови, де ненаголошені голосні завжди редукуються, в англійській мові ненаголошеність складу не завжди викликає редукцію голосного. В цьому випадку англійські ненаголошені голосні природно передавати так, якби вони були наголошеними. Отже, передача редукованих голосних звужується до передачі англійського голосного [ð].

В англійській графічній системі немає знака, який би позначав редукований звук [ð]. Тому він записується в залежності від етимології англійського слова. Навіть якщо встановити певні відповідності між українськими редукованими голосними та англійською голосною [ð], все одно ми б неодмінно натикнулись на складності при виборі української літери для передачі цього звука при графічному оформленні англіцизму в українській мові.

Редукована англійська фонема в апелятивах представлена близько 20-ма графічними варіантами в англійській мові і, відповідно, близько 50-ма варіантами української передачі. І оскільки в практиці передачі англіцизмів з фонемою [ð] у складі англійського прототипу немає послідовності, ця передача проходить стихійно і без повного принципу, який міг би забезпечити одноманітну передачу цієї фонемі. Наприклад:

а	а	adaptee	[ðˈdæptə]	— адаптер,
	е	barman	[ˈba:mən]	— бармен,
	о	herald	[ˈherəld]	— герольд,
	я	epilady	[ðˈpɪldi]	— епілятор,
	у	kangaroo	[ˌkæŋgəˈru:]	— кенгуру,

er	er	getter	[ˈgetə]	— гетер,
	ир	bombarder	[bɒmˈbɑːdə]	— бомбардир,
	ор	spinner	[ˈspɪnə]	— спінор,
e	e	delivery	[dɪˈlɪvəri]	— делівері,
	ар	dollar	[ˈdɒlə]	— долар,
ar	ер	pillars	[ˈpɪləz]	— пілерс,
	яр	popular	[ˈpɒpjələ]	— популярний,
	и	prosperity	[prɒˈsperɪti]	— проспериті,
i	i	publicity	[pʌbˈlɪsɪti]	— публісіті,
	ї	annuity	[əˈnjuːɪti]	— ануїтет.

З наведених прикладів видно, що передачу англійського редукованого звука можна звести до чотирьох основних випадків:

- 1) Транслітерація, тобто передача редукованого звука на українську мову літерою або сполученням літер;
- 2) Передача англійського редукованого голосного так, якби він знаходився під наголосом і не редукувався;
- 3) Написання, близьке до англійської вимови;
- 4) Традиційна передача.

Виникає питання: який із цих способів є найраціональніший та найкоректніший? Таким нам здається другий спосіб, тобто передача англійського редукованого голосного так, якби він знаходився під наголосом. Користуючись цим принципом, ми ніби відокремлюємо склад із редукованим голосним із складу слова й читаємо його окремо за правилами англійської графіки, а потім передаємо його засобами української графіки так, як передавали би слово з нередукованим голосним. Цей принцип передачі запропонувала В.І.Кузнецова (1960, с.70). Саме його, на нашу думку, можна використати для передачі фонем [ə]. Дослідниця назвала цей принцип умовно-фонетичним.

Якщо англійський голосний знаходиться в закритому складі і в англійській графіці зображується літерами I, E, A, O, U, його передача в українській графіці за умовно-фонетичним принципом співпадає з транслітерацією. До того ж, така передача є фонологічно виправданою, оскільки українські голосні [i], [e], [a], [o], [y] в даній позиції також ре-

дукуються. Якщо ж при застосуванні умовно-фонетичного принципу при передачі голосного [ə] ми отримуємо сполучення двох літер, друга з яких не знаходить підтримки ні в англійському написанні, ні в англійській вимові, то її не слід писати.

Іноді редукований голосний в англійській мові виражається сполученнями ER, AR, OR, UR. Згідно з умовно-фонетичним принципом їх слід передавати сполученням українських літер EP, AP, OP, UP: getter [ˈgetə]-гетер, dollar [ˈdɒlə] — долар, yoghurt [ˈjʊɡət] — йогурт.

В деяких випадках редукований звук передається сполученнями англійських літер IO, OW, UE, OU, IA, AE, EO, AH. При передачі їх на українську мову важко прослідкувати певний принцип чи закономірність. Ми пропонуємо враховувати першу літеру та умовно-фонетичний принцип. При передачі ж англійських сполучень AIR, EUR, IER, що передають голосний [ə], пропонуємо зберігати першу голосну літеру та приголосну R. Згідно з умовно-фонетичним принципом, це не буде суперечити вимові редукованого голосного у складі слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова В.И. Фонетические основы передачи английских имен собственных на русском языке. — Л. : Учпедгиз, 1960. — 120 с.
2. Пауль Г. Принципы истории языка / под ред. А.А.Холодовича. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. — 500с.
3. Сепир Э. Язык. — М. : Соцэкгиз, 1934. — 467 с.
4. Тимофеева Г.Г. Английские заимствования в русском языке/фонетико-орфографическая ассимиляция/. - Автореф. дисс. ... докт. филол. наук. — Санкт-Петербург, 1992. 30 с.

SUMMARY

The article is devoted to some problems of presentation of English vowels by graphical means of the Ukrainian language. Comparative phonological analysis of the English central vowels and their possible Ukrainian substitutes is done. Recommendations are given as to Ukrainian graphical presentation of the English central vowels.